

МОЙСЕЙ ФІШБЕЙН
збірка без назви

СУЧАСНІСТЬ 1984

Мойсей Фішбейн

ЗБІРКА БЕЗ НАЗВИ

МОЙСЕЙ ФІШБЕЙН

ЗБІРКА БЕЗ НАЗВИ

Поезії
Переклади

diasporiana.org.ua

СУЧАСНІСТЬ
1984

БІБЛІОТЕКА ПРОЛОГУ І СУЧАСНОСТІ Ч. 162

Обкладинка Надії Штендери

Моїм батькам

Moses Fishbein
UNTITLED
Collection of Poems

SUČASNIST — 1984

All rights reserved.
Copyright © 1984 by Sučasnist
Library of Congress Catalog Card Number: 84-51009

У СПРОБІ НАЗВАТИ

Мойсей Фішбейн народився 1946 року. Перша збірка його поезій побачила світ 1974 року в Києві. Вона звалася *Ямбове коло* і налічувала менше, ніж сорок сторінок.

Теперішня збірка, отже, може вважатися за другу. Поза Україною вона перша. Одначе стосунки між першою і цією, ніби другою збіркою не зовсім звичайні. Річ у тім, що до другої книжки включено майже половину першої — 12 поезій з 28. Формальною підставою для цього могло б бути те, що перша книжечка Фішбейнова поза Україною суцільно читачеві фактично цілком не відома. Хотів він показати перемність у своїй творчості? Свій поетичний розвиток? Може. Але читачеві не легко це помітити. Теперішня збірка відкривається новішими поезіями (або принаймні не включеними до першої). Далі йдуть «старі» поезії, але почасти вперемішку з «новими». Згадок про добір і включення «старих» віршів нема. Дат під віршами здебільша не поставлено, на цикли їх не поділено. На довершення сама нова збірка має назву — без назви. Автор не простягає помічної руки читачеві. На титульній сторінці вказано тільки, що книжка складається з поезій і перекладів. Уважний вгляд показує, що навіть цей рудиментарний поділ радше заплутує читача, ніж допомагає. Бо, явно, переклади теж складаються з тих «до» і «по».

Нема підстав думати про якийсь підступ автора супроти читача. Доводиться зробити висновок, що, імовірно, метою поета було подати всю свою творчість (всю ту, що він не відкинув) як цілість. Певною мірою це йому вдалося. Читач або навіть критик, що схотів би всупереч авторській волі поділити збірку на цикли, не буде спроможний провести між ними виразні й певні демаркаційні лінії. Кожного разу будуть проміжні вірші, які можна б прилучити й до попередніх і до наступних. З другого боку, одначе, наявність неоднорідних поезій заперечити аж ніяк не вдасться.

Як я схильний бачити, збірка відкривається «новими» поезіями. Вони досить виразно відмінні від дальших і настроєм і, головне, формою. До них прилучити слід би цикл

спекота» («Ab antiquo»), «холодна непізнана хлань» («Пташиний подих...») і т. д. і т. д. Це ніколи не конкретний пейзаж, ніяка конкретна країна. Раз-по-раз згаданий птах, але це птах взагалі, не горобець, не соловей, не грак, згадана зелень, але це не береза, не пальма, не верба... Усе це — краєвид не землі, а поезії. Даремно шукали б ми образів Чернівців, Києва, Далекого Сходу, Єрусалиму — місць, де жив якийсь час поет. Пейзаж його творів — сцена, де зустрічаються буття й небуття, і в цій зустрічі народжуються поезія і кохання. Бо це чотири головні герої цієї поезії.

У початкових поезіях *Збірки без назви* відповідно Фішбейн добирає слова. Його слова ведуть не до знаного й звичного, а геть від нього. Не вертикальний, а прямовисний, не дзеркало, а свічадо, не земля, а персть, не чорноморський, а понтійський, не обрій, а виднокіл... Статєва хіть убрана в образ «жаждиві стиглі чресла» («Коли мій спраглий зір...»). Лексикон цей, природно, обмежений, і небезпека полягає в повторенні тих самих слів. На протязі яких десятих сторінок знаходимо *прямовисний* двічі, *спраглий* двічі, *виднокіл* тричі і т. д. Повернення слів, скажім, *білий*, *вода*, *і*, *а* — не разить. Не так із словами «екзотичними». Походять ці повторення не з бідности Фішбейнового лексикону. Навпаки, словник його багатющий. Досить подивитися на його переклади з Аргезі і з Волошина, щоб у цьому переконатися. Але «поетизми», вибрані як матеріал, з якого будується «абстрактний пейзаж», у кожній мові наявні в обмеженій кількості, а зокрема в українській, яка постала (кажу про літературну мову) розмірно недавно і на базі конкретного селянського мовлення, що завжди трималося передусім землі.

А втім треба сказати, що в словнику Фішбейновому змагаються дві зовсім відмінні тенденції. Одна — це нахил до вишуканих поетизмів, що творять «абстрактний пейзаж», що легко перетворюють поезію на езотеричну або навіть до певної міри герметичну. Друга — це захоплення барокковістю більш-менш у дусі Бажана і його школи. Тут теж старезні, рідкісні слова бажані й вітані. Але тут вони не скупими, ощадними мазками накладаються, а юрбляться, громадаються одне на одне, звисають важкими кетягами,

діють не так глибиною своїх значень, як загальною вагою, самим фактом свого накопичення. Найяскравіше ця бажано-барокковість може бути спостережена в перекладах з Аргезі й Волошина.

Покоління шістдесятих років прийшло до української поезії під прапором повалення умовної поетичности і запровадження до поезії рис розмовної мови. Більшою чи меншою мірою знайдемо це і в Драча, і в Симоненка, і в Коротича, і в Голобородька. Певну данину цій течії сплатив і Фішбейн у своїй першій збірці. У другій він рішуче позбувся цих рис. Усі поезії, де відчувалася інтонація Драча, усунені з нової збірки (за винятком може «Крим. Осінь», можливо врятованої своєю темою — про Лесю Українку, яка, мабуть, вела Фішбейна до поезії української). Вірші *Збірки без назви* рішуче антирозмовні, сугубо поетичні. Їхній словник був би неможливий у розмовній мові, їхня форма добірно сувора, ямби і, рідше, анапести витримані й мужні, рима канонічна, також і строфіка, з нахилом до сонетности або сонетоїдности, анафоричність часто підкреслена аж чи не через міру (*і* в «Кол Нідрей», наприклад), новотворів мало, а ті, що є, можна б охристити «старотворами», бо розраховані вони на враження не новини, а архаїки. Тільки примхлива звукова організація зраджує пульсування поетичного надхнення, як от у «Тарасових снах»: «І звід^{ті}ль, з тих простирадел *білих* лине *біль*». І це, либонь, єдине, що ще в'яже Фішбейна з його безпосередніми попередниками.

Бароккові струмки в поезії Фішбейна виявити легко. Ми їх назвали: вони бароккові. Для іншого, провідного, центрального пруду в цій поезії знайти назву й попередників далеко важче. Що вони належать до широко зрозумілого клясицистичного напрямку, не підлягає сумніву. Але це не традиційний клясицизм; назвати його неоклясицизмом не годиться, бо цю налічку, слушно чи неслушно, давно вже дочеплено до Зерова чи Рильського, з якими Фішбейн має мало спільного. Є в ньому зв'язки з Біблією, але було б дико назвати його біблійним клясицизмом. Найсуттєвіші в ньому, здається, дві риси: він наскрізь суб'єктивний — з одного враження поет творить свій «абстрактний пейзаж» («Мої

слова сильніші від торкання, Я з них будує *слеку*, і захпання» і т. д. — «Здалека»); і він постав у поезії Фішбейновій після знайомства з сучасною «асоціативною поезією», яка до речі безпосередньо репрезентована в збірці перекладами з Целяна й Неруди. Отже, назвати цей різновид клясицизму асоціациністичним неоклясицизмом? Або, менш претензійно, постнеоклясицизмом?

У спробах визначити суть і дати назву світобаченню й стилеві Фішбейна не можна спустити з ока його поезій для дітей. Темати й проблематикою вони мало різняться від «дорослих» «нових» поезій збірки. Бо бджілка, півні, вуж і т. д. — це герої для дитини, а дорослий читач у «Бджілці» знайде іншу тему — проминальність світу, незбагненої гармонії світу — в «Півнях», як також у «Про чаплю та їжака», ритмічної повторюваності життя в «Весні», марності світу в «Трьох мисливцях» тощо, — усе теми, розроблені і в «нових» віршах початку книжки. Одначе тут ці теми з'являються без котурнів і без обважнєлих прикрас. Зате в них є чар недоговореностей, браку крапок над усіпякими *i*. Ніхто не скаже, чи «Вуж» сатира чи ідилія, чи «Три мисливці» — жарт, а чи еклезіастична варіація на тему *vanitas vanitatum*. Якщо гратися далі в псевдонаукові терміни, якщо ми назвали «новий» цикл поезій постнеоклясицистичним, то ці вірші можна б назвати мініпостнеоклясицистичними. Мабуть, найдовше слово в усій статті, але частка правди в ньому є. (Є риси спорідненості між дитячими поезіями Фішбейна й його перекладами з Хараца, хоч формально ті — для дорослих). І хто знає, може до сердець багатьох читачів ці міні- — не повторюватиму того дикого слова — вірші промовлять більше, ніж його високомовні «нові вірші», дарма що і ті останні мають свою дорогу не тільки до естетичного чуття, але теж і до серця. Зрештою, це справа смаку, а про смаки, як сказано, не сперечаються.

Лишається ще докинути слово про Фішбейнові переклади. Незвично, щоб у поетичній збірці лише менша половина припадала на оригінальні вірші, а переклади виходили не під прізвищем авторів, а як твір перекладача. У нашому випадку на це є свої виправдання. Насамперед, слід тут ска-

зати про вибір перекладаних творів. Цілком ясно, що вибирав їх Фішбейн не за школами, до яких належали оригінали і не за формою чи то пак стилем тих оригіналів. Єдиним критерієм, як виглядає, була подібність настрою до його власних настроїв, емоційна й мисленнева близькість. Уже це дозволяє розглядати ці переклади як свого роду продовження його власної творчості. В межах цієї співзвучності перекладач мав справу з дуже і дуже відмінними стилями, від «бунінського» клясицизму поезії Бяліка, іронічної романсовости Гайне, барокковости Волошина, аж до асоціативности Неруди й Целяна. І в кожному випадку Фішбейн намагався — і мав у цьому успіх — відтворити стиль оригіналу. Так переклади перетворилися на своєрідну лабораторію: якими стилістичними засобами можна віддавати ту саму гаму настроїв і переживань. Уже в його оригінальних «нових» поезіях можна знайти приклади схрещення клясицистичних («постнео-») засобів і бароккових засобів з засобами модерної поезії, далекої від тих елементів. Ми не знаємо, куди пролягатиме дальша путь Фішбейна — до мінімалізму його поезій для дітей, чи до суб'єктивної ускладнености Целянових, чи ще десь інде. Переклади не тільки допомагають авторові в його шуканнях, вони, напевне, допоможуть читачеві дальших збірок Фішбейна.

А тимчасом критичні аналізи критичними аналізами, а вже сьогодні можна сказати, що поезії Фішбейна варт читати, а чимало з них — і перечитувати. Вони мають свій власний голос.*

Юрій Шевельов

*Тамуший (і прискіпливий) читач скаже: — Стаття скінчилася, а нічого не подано про «старі» вірші, ті, що притупилися між «Яром» і дитячими поезіями: Плюс деякі переклади. Він матиме рацію. Автор статті мусить зізнатися: негоже у вступі до збірки бути над міру критичним, а мовчання, як відомо, — золото. Інша річ — рецензія або журнальна саття.

Але, коли ти, читачу, вимагаєш, мушу сказати, що ці вірші, як я їх бачу, не показують сьогоднішнього Фішбейна, за винятком

поодиноких образних знахідок. Їхня вага і, може, рація включення до збірки, — та, що з них видно, що мусів Фішбейн перебороти, щоб прийти до свого голосу в «нових» і «дитячих» поезіях. У «старих» знаходимо відходи від стандарту сосюрівсько-української сентиментальності (Зеров: «Що не поет — сентиментальна кваша») рівно на стільки, наскільки це дозволяв сам... той таки стандарт. Починається поміркованим оптимізмом, попри, мовляв, трудні обставини («Ні, я ніколи не засну...»), впроваджуються обов'язкові сльоза й печаль («Зречення мистця», «Зимове припущення», «Слова мої злітаються до мене...»), висловлюється співчуття «простій людині» («Хліб 47-го року»), парафразується лермонтовський «Парус» з ідеєю недосяжності щастя («Віхола дихала...»), додається до цього трохи патріотизму («Крим. Осінь»).

Цікаво бачити, чим був Фішбейн учора. Добре знати, що сьогодні він не такий.

А втім не треба все звальювати на радянсько-український поетичний стандарт. Сахарин має свій збут і на еміграційному поетичному ринку, і, може, для багатьох читачів, які відкинуть нові поезії через їхню, мовляв, складність або й зашифрованість, якраз «старі» зроблять збірку прийнятною. Щастя Боже!

Але симфонія Моцарта не потребувала солодких речовин, щоб бути високою музикою — і часто природно солодкою.

А ще важливіше: солодкаво-батьористе, в суті речі ніколи не трагічне плаксіство багатьох проявів української радянської та й ох же як часто і передрадянської української поезії, солодкість взагалі — чужі поезії Фішбейна — якщо судити з його «нових» і «дитячих» віршів.

ПОЕЗІЇ

М. Л.

... а тоді це була корба,
вона більше не співає з тобою
в хорі рідних голосів...

Павль Целян

... ще корба, ще колодязний спочин,
ще пітьми прямовисної принада,
коріння ночі, колихкі свічада
з відбитками прадавніх порошин...

... ще корба, ще забутий перстю слід,
ще голоси, загублені у персті,
ще погляди, проваллями розверсті,
ще кров, яку перейдено убрід...

... ще корба, човен, перелітний птах,
забутий спис у вічному розгоні,
юга, понтійський вітер біля скроні,
ще німота молитви на вустах...

Оскільки більшу частину цих поезій писано ще на Україні, то, зрозуміла річ, автор дотримувався «київського» правопису, який має певні розбіжності з «харківським» (що ним користується українська еміграція). В окремих випадках довелося зберегти первісне написання деяких слів, бо ж правописна зміна загрожувала порушенням ритмічної, фонічної, ба навіть семантичної структури тексту. —
Автор

КОЛ НІДРЕЙ

І зникне вогкий попіл поміж зір,
І вже ніщо не зрушиться й не зблисне,
І перетне проміння прямовисне
У вишині твій опівденний зір.

І над віки знемоги і зневір,
Над німоту, що душу важко тисне,
Благатимеш: — Явись, єдина пісне! —
І ждатимеш — самотній, спраглий звір.

І вчуєш голос. Горня білина
І білина пустелі. І між ними —
Той голос, та мелодія сумна.

Торкнешся й мариш звуками сумними.
І та сльоза під пучками твоїми —
Мов до небес натягнута струна.

Кол Нідрей — єврейська молитва, читана (співана) в Судний день.

ПАМ'ЯТІ ПАВЛЯ ЦЕЛЯНА

Господар хмизу й трошеного скла,
Волога згадка всохлого коріння,
Заблудла птиця, пісенька осіння,
Що в неї в горлі водорость мала, —

Над ним води холодна вагота,
В його очах зелене сонце мерхне.
О незранима коликка поверхне!
О нетривка без напису плита!

В нічній пустелі дитинча самітне.
З води у безмір голос тихо квітне,
І звуки тінню линуть по воді, —

Нечутна тінь маленьке місто вгорне,
Крізь небуття відчужене і чорне
Вдивлятимуться очі молоді.

Чернівці, 1978

■

Коли мій спраглий зір, моя жага воскресла
Навпомацки ведуть мене за виднокіл,
Де спека, де смага торкнула тіні тіл,
Де розгойдали день жаждиві стиглі чресла,
Де хвиля тишину до безвісти понесла,
Де тишина росте із предківських могил,
Де порухи крила вкриває вічний пил,
Де в чорну праглибінь лягли солоні весла, —

Вчуваю, як летить за мною навздогін
Крізь віхолу сльоза моя осиротіла.
За спиною полон холодних білих стін,

За спиною полон холодного світила
І скрижанілий світ засніжених долин.
Оглянутися... ні, оглянутись несила.

РІКА

Із небуття правічності текла,
І спека відбивалася у плині,
Точився час повільно, по краплині,
І кожна з них торкалася тепла,
І птах ширяв у білій височіні,
І тінь його завмерлого крила
На плин лягала, і вода несла
Не тінь саму, лише відбиток тіні.

Оту спекотну споконвічну мить,
Оту густу, повільну крапельину,
Завмерлу в білім просторі юги,

Ріка несла крізь темряву століть,
І вже не чути нам отого плину,
І в безмірі зникають береги.

AB ANTIQUO

Заходять очі — смеркне у світах.
Торкнула ніч одежини роздерті.
Пошерхлі губи. Кружеляння смерті
Чи десь невидно кружеляє птах.

І пилюга, і присмерк на вустах,
І присмак виноградини і крові,
І молитви пошерхлі вечорові,
Що вже за мить обернуться на прах.

І зрана ні притулку, ні оселі,
І тільки безмір білої пустелі,
І виднокіл — одвічні терези.

І це блукання краєм, завше голим,
І завше там, десь там, за видноколом
Видіння виноградної лози.

AB ANTIQUO II

Виднокіл розхитала юга,
І зотліли знебарвлені рядна.
Полуднева спекота нещадна
На розпечене горло ляга.

І осліплого птаха політ,
І спекотою спалений ранок,
І знесилені порухи бранок,
Від яких відмовляється світ.

Спеку птахові в очі налито.
У пустелі висиджує літо
Недолугих сліпих пташенят.

Пташенята вигнань невидющі
Полишили свої шкаралущі,
І натішився бранками кат.

Дружині

Пташиний подих губиться в тумані,
Там зору зліт навпомацки, сліпма,
Фрагменти крил, і крил уже нема,
В тумані тануть порухи останні.

Торкаюся руками обома
Холодної непізваної хлані,
Але немає дотику в торканні,
Яке нещадний безмір обійма.

Минулося. Лягає на чоло
Остання вогка тінь, і та вже тане.
А може, цей туман — то тільки тло

Незмінности, це марево туманне
Розвіється і знов мені постане
Усе таке достоту, як було?

В пульсуючі години віщих слів,
Години вищих вибухів — пречиста —
Крізь німоту, крізь календарні числа —

Медову млосьць і пахощі плодів,
І темінь зародка, і ту напівпрозору
На тлі спекоти лінію бджоли,
І тінь зела зволожену, коли
Її в завмерлу полудневу пору
Перетинають риби,

смак вина,
Що набирає мить передосіння, —

Несе мені, немов благословіння,
Ця гомонами повна тишина.

ЗДАЛЕКА

Світання сонну землю обійма.
Понад спокійним подихом — світання.
Є німота заснулого торкання,
Є лиш рука, заснула і німа.
І прохолода світанкова є,
Години ждуть, спекотні й соковиті,
Ще спіє спека, сік блука у вітті,
І він ще цілуватиме твоє
Пробуджене обличчя, і коли
Спекота й сік в сполученні палкому
Заграють — над знемогу, над утому —
(А ми отак ніколи не були),
Коли від соку вибухнуть плоди —
Від соку і від сонця, вже опівдні, —
Коли вже захлинатимуться півні
В передчутті кривавої біди, —
Він принесе (ми не були отак)
Тобі води холодної у глеку,
Він буде охолоджувати спеку
Водою, прохолодною на смак.
Я знаю це, я вимовляю це,
Мої слова сильніші від торкання,
Я з них буду спеку, і захлання,
І руку, і цілунки, і лице.
Прочанином до тебе не іду.
Тебе я не торкаюсь празниково.
Ношу твій образ — і пречисте слово
Мені тебе дарує над біду.

ЕМІЛЬ-АНТУАН БУРДЕЛЬ. ВЕЛИКА ТРАГІЧНА МАСКА БЕТГОВЕНА

Веди мене, мелодіє, веди,
Неси мене і сили дай для злету —
Перепливти, перелетіти Лету
І не ковтнути чорної води.
Повстань, мій дух! Мелодіє, постань
Лавиною, і вибухом, і виром,
І вироком осіннім хмарам сірим —
Крізь тишини важку, холодну твань!
Накочуйся, о хвиле звукова, —
Я чую звук нечуваної пісні,
Її акорди й рокотання пізні, —
У тишині оглухла голова.
У душу б'ється музика німа,
Це рокотання врбчисте і чорне
В обличчя б'є. Моє лице — потворне.
Та порятунку й сховища нема.
Веди мене, гармоніє, веди,
Неси мене і сили дай для злету —
Перепливти, перелетіти Лету
І не ковтнути чорної води.

КРИМ. ЛІТО

Р. 3.

Закрити очі. Тільки дотик.
І вже немає вороття.
І жити так. І жити доти,
Аж поки вистачить життя.
І жити шкірою. І жити,
Немов за дивних прачасів,
Коли не чули хвилі й віти
Поміж собою голосів,
Коли існує тільки спека,
Існує тільки тепла ринь,
Є тільки хвилі, і далека
Холода хвиля б'є в теплінь,
Є тільки доторки спекоти
До розімлілої руки, —
Забути, звідки ти і хто ти,
Забути простори й роки,
Забути виміри і міри...
І забринить височина,
Коли розпеченої шкіри
Торкнеться крапля крижана.

■

Хвильку прохолоди й супокою
В ці липневі, ці спекотно-білі
Небеса, на ці автомобілі,
Що пливуть — розпечені — хисткою
Дниною, на ці померлі тіні,
Голоси, що плавивись і зникли
В спеці, на пекельні мотоцикли
В довгому нестримному тремтінні,
На лице, на очі, вкриті потом,
Що його не витерти рукою, —
Хвильку прохолоди й супокою —
Решта буде потім, решта — потім...

ТАРАСОВІ СНИ

Хисткі й непевні, як прадавній біль,
Оголений, спотворений роками,
Давно нічий, вони поміж зірками
Літають. У пологах породіль
На білий світ, на простирадла білі
Народжуються діти, і звідтіль,
З тих простирадел білих лине біль,
Живий і теплий стогін породіллі —
Туди, де лиш прачорна чорнота,
Де вічність і правічна холоднеча
І де не видно, як Гора Чернеча
Вкраїні русу косу розпліта.
Де чорні води мчить безмірна Лета,
Де ліг Чумацький Шлях без чумаків —
Блукають сни, ці пасерби віків,
Ці безпритульні сироти Поета.
Вони блукають. Є Чумацький Шлях.
Є чужина. Є чорна ніч без краю.
Вони десь тут. Коли я засинаю,
Вони стають у мене в головах.

Далекий Схід, військо, 1973

ПОЕЗІЯ

Пам'яті Л. С. Первомайського

З далеких захмарених царин —
Нестримно — назустріч мені —
Мов той вузькоокий татарин
На оскаженілім коні —
Повісмами білими грива —
Крізь темряву дику століть —
В своєму шаленстві щаслива —
Захмарена темрява мчить —
Невпинна — первісна — жорстока —
Жахна — неминуча — важка —
Сліпа і таки вузькоока —
Подібна до кочовика —
І нищить — і трощить — а зрана
В печальних очах дикуна:
Незаймана і невблаганна
Повсюди лежить білина.

МИТЬ

I

Було замало стріл в сагайдаку,
В пожухлім небі — лебедів замало.
Невтомна кінокамера знімала
На плівку часо- й просторотривку
Сerpневий день, мене в серпневій днині
І мій напівпорожній сагайдак,
І небеса без лебедів, і як
У жовтій млості досягають дині,
Увічнені віднині, а відтак
Знімала кінокамера: слимак
Під сонний вітер підставляє роги,
Струмка холодний дотик до руки,
Тебе, твої сповільнені ковтки
І руку, повну щастя і знемоги...

II

Пішли сніги. Іще до тих снігів,
Немов до дня народження, не звикли.
Приглушені вечірні мотоцикли
У тих снігах втрачали денний гнів,
Сумирлива, спокійна білина
Вкривала мотоцикли празниково,
Молитвою звучало кожне слово,
Обличчя, що дивилося з вікна,
Було лицем святого, біла цнота
Вертала до вечірньої землі,
Мов до землі своєї журавлі
Летять з країв, де спокій та спекота,
Вітрильниками білими гілля
Пливло повільно поміж тротуарів,
Уже ніхто, здавалося, не старів,
І молоділа в сутінках земля,
Здавалось, не постаріють повік
Оці дерева урочисті й сильні...
Лиш за малим віконцем божевільні
Чомусь ридав скорботно чоловік.

ЯР

I

У вранішню тишу
б'ються крила птахів.
Самотній голос.
Самотня зірка.
Ще не зітерті
вчорашні сліди,
вечір без колискової.
Ще з люстра не зникли
вчорашні обличчя.
Ще спить
Рохеле без дірки в скроні.
Самотній голос.
Вже зірки нема.
Птахи дивляться на землю
з холодного неба.
Човгання. Гамір. Рипіння. Тупіт.
Вони йдуть
холодною твердою бруківкою,
тисячі люду
йдуть між твердих невблаганних стін,
вони несуть
Рохеле без дірки в скроні,
ось вона, скроня,
дитяча скроня без дірки,
вони несуть її туди, до кулеметів.
Човгання. Тупіт. Рипіння. Гамір.
З неба
на землю
дивляться птахи.

II

Понад Бабиним Яром летять журавлі —
вересневе ридання.
Понад Бабиним Яром летять журавлі —
як надія остання.
Чорні тіні летять у важкій тишині,
у своїй самотині,
понад осінь летять, понад ночі і дні
ці тіла журавлині.
І несуть недосяжність на кожному крилі,
і зникають у мреві.
Понад Бабиним Яром летять журавлі,
ці плачі вересневі.

■

... з обличчя витирати піт,
липневу спеку проклинати,
шукати затінку й чекати,
коли в саду достигне плід
і можна квасити, солити
цей плід, спекотою налитий,
а потім охолоне світ,
і на калюжах лід, а потім
надати полиску чоботям
і на снігу лишити слід,
і плід, заквашений, солоний,
в дубових бочках охолоне,
а потім віхола, політ
снігів, і нескінченні ночі,
короткий день, і мерзнуть очі,
на сотні верст, на сотні літ
всю землю кригою укрило,
і білий холод ріже тіло,
і вже весни жадати слід,
січневу хугу проклинати,
тепла шукати і чекати,
коли в саду побачиш плід...

■

Чумаки пускалися за сіллю...
Я чумақ. А сіль — солоне тіло,
Сіль — автб, що проторохкотіло,
Сіль — слова, якими ніч засію.
Я чумақ. А сіль — солоне диво
Двох очей, які на смак солоні,
Сонний птах заснулої долоні,
Сонні губи, світанкове сніво.
Я чумақ. І путь моя — до солі.
Я щасливий, дякувати Богу,
Бо знайшли у темряві дорогу
Й тягнуть віз воли мої поволі...

СНИВО

Строкаті коні, синій серпантин,
І ліхтарі, і блазні на арені,
І довгі їх блазенські теревені,
І фейерверки, і аквамарин
В очах у акробатки, і польоти,
І знову блазень ходить на руках,
І спон танцює, і старенький маг
Вогонь ковтає. І лице навпроти.
Твоє лице. І блазні-диваки
Між нашими місцями в галереї.
Між нами світло й звуки. І моєї
Простягнутої в темряві руки
Не бачиш ти. І каламуть жовтава
Оповиває циркові вогні.
І моторошно робиться мені,
Бо надто затягнулася вистава...

Ні, я ніколи не засну
в снігах, ніколи не замерзну.
Як замерзатиму — старезну —
аж сиву — пісню затагну.

Й побачу жінку молоду
і стиглі перса. Стигле поле.
Завмерло й не впаде ніколи
достигле яблуко в саду.

Поміж землею і гіллям
звисає плід, немов світило.
Політ увічнений відбило
достигле небо. І полям,

і саду, й жінці у саду
від соку важко. І ніколи
оте біблійне давнє поле,
той плід і жінку молоду

імлі не вкрити. Затагну,
як замерзатиму, старезну —
аж сиву — пісню. Й не замерзну,
в снігах ніколи не засну.

ЗРЕЧЕННЯ МИСТЦЯ

Я вже не можу словом. Тишина,
Мов реквієм, відлунює у скроні,
І мертвим птахом падає в долоні
Моє замерзле слово. Тишина.

Я вже не можу музикою. Біль
Мені гримить, і вже нечутні ноти,
І лиш струна колишеться навпроти.
Я вже не можу музикою. Біль.

Я вже не можу кольорами. Кров
Закрила чорне, біле і бузкове,
Зелену землю й небо світанкове.
Я вже не можу кольорами. Кров.

В травневім небі жайвір кружеля.
Весняний світ бубнявіє грозою.
То як же? Як? Невже отак — сльозою?
Сльозою. Як звичайне немовля.

ЗИМОВЕ ПРИПУЩЕННЯ

Коли на землю впали холоди,
Коли зотпіли у землі блавати,
Коли було вже нікого блавати
І впало — змерзле — слово «пощаді»,
І зникло птаство в пошуках снаги,
І цілий світ — одна безмежна крига, —
Побачив я ті випростані крила
Пташини, що упала на сніги.
Малесенька — на білім полотні.
В тяжінні зір і у земнім тяжінні
Випростувались крила ті пташині
Колись отам, у синій далині.
Отам, отам, понад сніги й гаї,
Те божевільне серце калатало.
В тяжінні ста планет вона літала —
І серце розірвалося її.

Віхола дихала, дикі вітри
рвали вітрила, снігами напнуті,
сонце пливло в сніговій каламуті,
три кораблі а чи тисяча три,

п'яні від бурі і від самоти,
марили по океанах про штилі,
білі вітрила — розірвані й білі —
ждали блакиті й тепла з висоти.

Хвилі принишкли, і вщухли вітри.
Світло й блакить у завмерлому світі.
Марять про вітер, завмерши в блакиті,
три кораблі а чи тисяча три...

КРИМ. ОСІНЬ

Хворе осіннє море дихає важко, нерівно,
Білі у морі хвилі, в чорному штормі — грім.
Місце нашої зустрічі з Вами, Ларисо Петрівно,
Місце нашої втечі — хмарний осінній Крим.

Хмурі химерні хмари. Марні осінні втечі.
Сухотного жовтого листя кволий, примарний рух.
У морі, у штормі, у хмарах, у листі, у цій холоднечі
Шукаю Вашого подиху, Ваших шукаю рук.

Шукаю голосу Вашого, може, його зустріну —
З моря луна долине, — так я зустрів колись,
Ларисо Петрівно, Лесю, Вкраїнко моя,

Україну —
Країну, яка злетіла над незбагненну вись.

Шукаю в осінньому вітрі слово Ваше пророче,
В холоднім Криму осіннім шукаю Вас, Міріям.
Стрічаю сухотну осінь і грім, що над Кримом гуркоче,
Той грім, що здіймає хвилі і спать не дає морям.

ХЛІБ 47-го РОКУ

Під час війни та деякий час по війні в місті
Бугуруслані діяла установа, через яку роз-
шукували рідних, що зникли безвісти.

Той чорний хліб, той повоєнний хліб,
Той хліб черствий в газеті свіжій

тато

Приносив нам на будні і на свято, —
Коли він був, той повоєнний хліб.

Зі скатертини (як були самі)
Збирала мама крихітки останні
Так, як збирали ми в Бугуруслані
Останні крихти нашої сім'ї.

Вже відgrimіли Мінськ і Сталінград,
Салюти змовкли й постріли останні.
Та все не знали у Бугуруслані,
Де наші рідні — дядько, сестри й брат.

І тато нам приносив чорний хліб,
Загорнутий в прочитані газети —
Загорнутий у радощі планети, —
Той чорний хліб, той повоєнний хліб.

■
Слова мої злітаються до мене,
Як діти до старенької вдови,
Як зорі до осінньої трави,
Як до землі осінній лист черлений.

Мої слова розради і журби,
Летить сюди, сідайте на осонні,
Я крихти хліба сиплю вам з долоні,
Слова мої, печальні голуби.

■
... А там пустеля. Чорний день Помпеї.
Останній день Помпеї. Чорний дим.
І згарище під поглядом твоїм.
І чорний попіл з-під руки твоєї,
Як чорний птах. І пісня вирина
(За птахом — птах) з потрошеної деки.
Передостанній день уже далекий.
Під пальцями здригається струна.
Зринає звук над згарищем Помпеї.
Згорів талан. Лишається талант.
Ти граєш — божевільний музикант —
Для попелу коханої твоєї.

ВІРШІ ПРО ТВАРИНКИ ТА ПРО ВЕСНУ
Поезії для дітей

Донечці Марійці

БДЖІЛКА

Туди, де гречка біла,
В солодкий білий світ,
Мала бджола летіла,
Пахкий лишала слід.

Лиш під моє віконце
Той слід пахнув медком —
Його злизало сонце
Рожевим язиком.

ПІВНІ

Півні співають опівдні,
Співають опівночі півні, —
Які ж то годинники дивні
Мають вони в курнику?
Чуєте: — Ку-ку-рі-ку-у-у!..

ВУЖ

З усіх вужів найвужчий вуж
кудись повзе між двох каплюж.
Найвужчий вуж повзе чимдуж,
і так собі міркує вуж:
— Де б я не був, де б я не жив —
я найпринадніший з вужів,
найсимпатичніший з вужів!

ПРО ЧАПЛЮ ТА ЇЖАКА

І не важко
анітрохи,
аніскільки,
анікраплі
на одній
нозі
стояти
довгоногій чаплі.

І не важко
аніскільки,
анітрохи,
анікрихти
на маленьких
ноженнях
їжакові
бігти.

ВЕДМІДЬ

Він був простий собі ведмідь
І жив серед ведмедів,
Та мріяв блискавку зловить,
А зблиснула — не вгледів.

Лиш літо листям відшумить —
У меді, у живиці, —
Знов до весни засне ведмідь,
Бо жде він блискавиці.

ВЕРБЛЮД

У верблюда — перестуда,
Ну й халепа у верблюда...
Хоч верблюдова оселя,
Хоч верблюдова постеля —
Це розпечена пустеля,
А не поле снігове —
Він невдахою живе...

СЛОНЕНЯ

Слоненяті снівся сон,
Що воно — великий слон.
І велося слоненяті
Уві сні — немов у святі.

ВЕСНА

Я вранці встав, і день устав
і тихо дивиться у став,
і пообтрушувало сни
гілля, що спало до весни,
і знову сонце, знов теплінь,
і знов — цвірінь, цвірінь, цвірінь!..

ТРИ МИСЛИВЦІ (за мотивами французьких казок)

Зійшлись мисливці, де ріка
Ховається у полі, —
Один хверцює голяка,
А двоє — зовсім голі.
І три рушниці — три стволи —
Несли вони з собою, —
Дві — не заряджені були,
А третя — без набою.
Десь бух-бух-бух неподалік —
Вони в зайців стріляли, —
Один від них одразу втік,
А двох — не наздогнали.
Вони спокійні, далекі, —
Луна пливе з долини,
В кишеню зайця пхнув собі
Той, хто без одежини.
І раптом — глип! — серед ялин
Стежини незнайомі
І дивний дім — немає стін,
Дверей і вікон в домі.
Вони у двері — тук-тук-тук,
Уже в ногах утома, —
Хазяїн вискочив на стук,
Хоча й не був удома.
— Пожити хочемо у вас, —
Один з них промовляє, —
Зварити зайця саме час,
А посуду — немає.
— До ваших послуг баняки
На кухні пречудові,
В трьох баняках — вода з ріки,
Та вибачте на слові,
Сказати хочу, хоч воно
Дрібниця, кожен знає, —
В двох баняках — розбите дно,
А в третім — дна немає.

Лєя Гольдберг

ДИВНИЙ САД
(уривок)

Є у нас великий сад,
в нїм росте усе підряд:
редька, рожі, бараболя,
кипариси і квасоля.
Вчора садом я їду,
бачу — диво у саду:
кактус-велетень, — породу
я таку не бачив зроду:
замість гострих колючок —
їжачок та їжачок.

З івриту

ПЕРЕКЛАДИ

з ФРАНЦУЗЬКОЇ

Шарль Бодлер

СОВИ

Завмерли в чорних вербах сови,
Немов богів чужинних тінь, —
У безконечну далечінь
Вп'ялося око їх багрове.

Отак чекатимуть вони
Меланхолійної години,
Як, відтіснивши промінь, рине
Вечірній смерк з височини.

І свідчать пози їх статечні,
Що в цьому світі небезпечні
Хапливі руки, — спопелить

Того жахлива мить розплати,
Кого рухлива тіль п'янить,
Хто прагне місце помінати.

Коли з єврейкою потворною на ложе
Я ліг — отак лежать завмерлі мертвяки, —
Печальної краси торкнулися думки,
А поруч — тіло це, продажне і вороже.

Я уявив собі твоє обличчя гоже,
Суворість погляду, довершене чоло,
Волосся пахощі, — у спогадах було
Так, ніби ще любов моя ожити може.

Від ніг до чорних кіс я б міг тебе любити,
Захланно б цілував твоє шляхетне тіло,
У пестошах моїх воно б запалахтіло,

Якби заволікла колись хоча б на мить
Тремтлива і сумна сльоза посеред ночі
Твої такі ясні, такі холодні очі.

ОСІННІЙ СПІВ

(I)

Холодний сірий смерк торкає наші скроні,
Ясного літа смерть — її віщує звук, —
Я чую по дворах удари похоронні,
Важкі удари дров, що падають на брук.

Повернення зими: сум'яття, безнадія,
Шаленство, рабський труд і знавіснілий жах, —
Мов сонце на вітрах пекельних крижаніє —
Червоний серця лід холоне на вітрах.

Глухі удари дров — мов ті глухі удари,
Коли з важких дощок будують ешафот, —
У душу, мов таран, летять важкі огвари,
Коли по всіх дворах — це гупання колод.

Цей монотонний грюк — немов тяжке наслання,
Немов трунар в труну вбива за цвяхом цвях.
Кому? — Осінній день, нагадає прощання
Цей таємничий звук, що чути по дворах.

ВЕСЕЛИЙ МРЕЦЬ

У жирній та слизькій землі, де слимаки,
Я вирив би собі ту яму серед цвілі,
В ній випростати б міг старі свої кістки
І спати в забутті, як риба спить у хвилі.

Геть мотлох духівниць, надгробки та гробки!
Не треба сліз людських на тій моїй могилі,
Хай круки пити кров летять звіддалеки
До цих брудних кісток в моїм колишнім тілі.

О друзі-хробаки без вух і без очей,
Дивіться, йде до вас мертвяк веселий цей!
Філософи, сини гнилятини неситі!

Руйновище моє діравте до кінця!
Скажіть, які то ще тортури є у світі
Для тіла без душі, серед мерців мерця?

З НІМЕЦЬКОЇ

Гайнріх Гайне

Старою дорогою знову іду,
Провулки бачу знайомі;
В цім домі кохана жила, а тепер
Така порожнеча в цім домі.

Знайомі провулки занадто вузькі!
Нестерпні бруківки брили!
На мене валиться кожний дім!
І я тікаю щосили!

Наснилось: дивилась печально зоря,
І місяць, і небо журбенне;
Я в місто лечу, де кохана моя
Живе далеко від мене.

І ось її дім, коло нього стою
І сходи цілую, де мила
Ставила ногу маленьку свою,
Де сукня її шелестіла.

Ніч нескінченна, ніч крижана
Лежить на холоднім камінні;
Стежить за мною постать з вікна —
Вся в місячному промінні.

Недовго вірив я словам,
Якими ти манила,
Твоє обличчя, наче сон,
Крізь серце пролетіло.

Світанок, сонце виграє,
Туман почав зникати;
Скінчили ми уже давно —
Не встигнувши почати.

Павль Целян

Нині це вже не та
вагота, що іноді разом з тобою
поринала в години, це —
інша.

Тепер це вага, що стримує порожнечу,
яка завше йшла за тобою.
Вона, як і ти, не має наймення. Можливо,
ви одне й те саме. Можливо,
ти назвеш і мене колинебудь
так.

РОЗДВІЙНИЙ ОБРАЗ

Дозволь оку твоєму бути в комірці свічею,
погляду — гнотом.
Дозволь мені бути настільки сліпим,
аби гніт запалити.

Ні.
Дозволь, хай буде інакше.

З дому вийди,
запряжи свою мрію перісту,
дозволь копитам її промовляти
до снігу, що його ти здмухувала
з гребеня моєї душі.

Ти можеш спокійно
пригощати мене снігом:
щоразу, коли я пліч-о-пліч
з шовковицею йшов крізь літо,
кричав її наймолодший
листок.

COAGULA

Твоя також
рана, Розо.

І світло рогів
твоїх румунських буйволів
замість зорі над
піщаним ложем
у шепітких червоно-
попелястих величезних
кяхах.

КРИСТАЛ

Не коло губ моїх шукай свій рот,
не перед брамою — чужинця,
сльозу — не в оці.

Вище на сім ночей до червоного мандрує червоне,
глибше на сім сердець стукає в браму рука,
пізніше на сім троянд дзюрчить джерело.

Найбіліший голуб злетів — я можу тебе любити!
У завмерлім вікні колювання завмерлих дверей.
Тихе дерево увійшло в тиху кімнату.
Ти так близько, ніби ти зовсім не тут.

З моїх рук береш ти велику квітку.
Вона не біла, не червона, не голуба, але ти береш її.
Де вона ніколи не була, там вона залишиться назавше.
Нас не було ніколи, отже, ми залишимось при ній.

Руки повні годин, ти приходила так до мене — я казав:
Твоє волосся не брунатне.
Ти так легко його підняла на терези страждань,
там було воно важче за мене...

Вони припливають кораблями до тебе і вантажать його,
Вони виставляють його на торговицях жадання —
Ти всміхаєшся до мене з глибини, я плачу до тебе
з шалі терезів, що лишається легкою.
Я плачу: твоє волосся не брунатне, вони пропонують
воду морську, і ти віддаєш їм локони...
Ти шепочеш: вони заповнюють мною всі усюди —
я лишаюсь тобі улоговиною в серці.
Ти кажеш: візьми собі листя літ — час, коли ти приходиш
і цілуєш мене!

Листя літ — брунатне, твоє волосся — ні.

ТИ ТЕЖ ГОВОРИ

Ти теж говори,
говори як останній,
прокажи своє слово.

Говори,
але Ні не відокремлюй від Так.
Надай слову своєму сутности —
дай йому тень.

Дай йому тіні вдосталь,
дай йому стільки тіні,
скільки, розкиданий довкруг себе, знаєш
між північчю, і полуднем, і північчю.

Оглянься довкола:
дивись, як все оживає —
при смерті! Оживає!
Істинне слово того, хто промовляє тінями.

Та ось місце, що на ньому стоїш, меншає:
Куди тепер, оголений тінню, куди?
Піднімися. Навпомацки вгору.
Тонший станеш ти, незнаніший, витонченіший!
Витонченіший: нитка,
якою вона прагне донизу, зоря:
щоб унизу плинути, унизу,
де вона бачить себе мерехтливою: у хвилях
мандрівних слів.

Мікель-Анджельо Буонарроті

ДО ДЖОВАННІ-ПІСТОЙЦЯ

Нажив я воло тут, на риштуванні,
Високий розмальовуючи звід;
Нажив я воло, як льомбардський кіт,
Що залюбки п'є воду, повну твані.

І груди, наче гарпії захланні,
Напнулися, до шиї спух живіт,
Заляпав пензель фарбою мій вид,
І випростати спину я не в стані.

Від поз таких зіщулився і зблід,
Залізли крижі аж попід печінку
І клубам противагою став зад.

Мене, мов арку, скаралючив гніт, —
Зігнувшись, дерся малювать на стінку,
А долом твердо йшов би я навряд.

Думки із мозку пнуться так не в лад,
Як з гнutoї рушниці духовбї
Вистрілюються скривлено набої.

Дарма з моєї праці отакої
Милуєшся, Джованні, — як не є,
Живопис — то мистецтво не моє.

Пабльо Неруда

АЛЬБЕРТО РОХАС ХІМЕНЕС ПРИЛІТАЄ

Між пір'я, що серед ночі жахає,
між магнолій, між телеграм,
між вітром південним і західнім, з моря, —
ти прилітаєш.

Під похованнями, під попелом,
під замерзлими черепашками,
під останніми земними водами, —
ти прилітаєш.

Ще нижче, між дівчат-потопельниць
і сліпих рослин, і розірваних риб,
ще нижче, між хмар, ще раз
ти прилітаєш.

Поза кров'ю й кистьми,
поза хлібом і поза вином,
поза полум'ям, —
ти прилітаєш.

Поза оцтом і смертю,
між гниття і фіялок,
з голосом своїм небесним, зі своїм вологим взуттям, —
ти прилітаєш.

Понад депутаціями й аптеками,
і колесами, й адвокатами, й суднами,
й червоними щойно вирваними зубами, —
ти прилітаєш.

Над містами, де покрівлі запали,
де жінки огрядні розплітають коси
руками широкими, гребінцями загубленими, —
ти прилітаєш.

Поряд льохів, де в тиші зростає вино
з каламутними, теплими руками,
повільними руками з дерева, що червоне, —
ти прилітаєш.

Серед льотчиків зниклих,
поряд каналів і тіней,
поряд похованих лілій, —
ти прилітаєш.

Серед пляшок гіркого кольору,
серед кіл ганусових і лиха,
здіймаючи руки в плачі, —
ти прилітаєш.

Над дантистами й конгресами,
кінотеатрами, тополями й вухами,
в новому костюмі, з очима, що гаснуть, —
ти прилітаєш.

Над твоїм кладовищем буз мурів,
де збиваються з курсу матроси,
коли падає дощ твого скону, —
ти прилітаєш.

Коли падає дощ твоїх пальців,
коли падає дощ твоїх кісток,
коли падає твій мозок і сміх, —
ти прилітаєш.

Над камінням, що на ньому ти танеш,
збігаючи вниз, до зими, вниз, до часу,
коли твоє серце краплинами падає, —
ти прилітаєш.

Ти не там, у полоні цементу
і чорних сердець нотаріюсів,
і розплючених вершників:
ти прилітаєш.

О мальво морська, о мій рідний,
о гітаристе, одягнений бджолою,
це неправда — стільки тіні в твоїм волоссі:
ти прилітаєш.

Це неправда — стільки тіні тебе переслідує,
це неправда — стільки мертвих ластівок,
стільки темних жалобних просторів:
ти прилітаєш.

Чорний вітер Вальпараїсо
випростує свої крила піни й вугілля —
підмітає небо, де ти проходиш:
ти прилітаєш.

Є пароплави й холод мертвого моря,
і свистки, й місяці, й запах
завтрашнього дня, дощу та брудної риби:
ти прилітаєш.

Є ром, ти і я, і моя душа, де я плачу,
і нікого, й нічого, — лише сходи
і поламаних східці, й парасолька:
ти прилітаєш.

Онде море. Я спускаюся вночі й чую,
як ти прилітаєш під морем безлюдним,
під морем стемнілим, що сповнює мене, —
ти прилітаєш.

Я чую крила твої, твій повільний політ,
і вода мерців б'є по мені —
мов сліпі мокрі голуби, —
ти прилітаєш.

Ти прилітаєш, сам, самотній,
сам серед мерців, назавше сам,
ти прилітаєш без тіні, без імени,
без цукру, без рота, без трояндових кущів, —
ти прилітаєш.

З КАТАЛАНСЬКОЇ

Марія Манент

РАНОК

Ти виходиш зі сну, наче з моря виходиш, волога, —
пам'ятаючи сон, посміхаються губи твої,
а для сонних очей сонце ще не торкнуло гаї,
ще у морі колишеться місячна срібна дорога.

Перлямутрове світло лягло на обличчя твоє;
запах моря солоний несе твоя сяюча глина;
розступається сон, — як у водоростях, виграє
у волоссі твоєму бліда, величезна перлина.

З УГОРСЬКОЇ

Ендрє Аді

ЯКЕ Б ПОГАНЕ НЕ БУЛО ЖИТТЯ

Їх так обтяжило чекання
моєї смерти, — позникали —
заледве півень крикнув зрання —
мої апостоли Петри, —
мені на шкоду — існування.
Та попри все я жити смію,
о ні, хвалитися не хочу —
я не живу, а животію, —
та гордо кров моя несе
мою засмучену надію.
Хоч як — аби лиш тільки бути,
хоч як — аби проіснувати,
нехай змарнів, нехай забутий,
аби лиш, смерте осяйна,
твоїх обіймів не відчуті.
Хай хтось хвилини отакої
і черево матері, і небо
кляне, ображений судьбою,
та я тримаюсь за життя,
та я кричу йому: EVOE!

СУМ, ЩО НЕ ПРИЙШОВ

Прийшли строкаті свята великодні,
О Боже, не збулось і це сьогодні:
Хоч календарний сум.

Великодня чекав, усе, що мушу
Згадати, хай жбурне мороз у душу,
Хай скрижанію весь.

Та от — строкаті свята великодні,
Мій Боже, не збулось і це сьогодні:
Великий, втішний сум.

З РУМУНСЬКОЇ

Лучіян Блага

ПЕС ІЗ ПОМПЕЇ

Я зрів у Помпеї прадавнього пса —
в матерію смерти вкарбоване тіло.
Роки проминали — воно не зотліло,
бо так захотіли колись небеса.

Шукав порятунку, добігши до брами,
у ночі, що впала з пекельних небес,
пекло хмаровіще, й ошкірився пес,
і згаснув, кусаючи присок зубами.

Я зрю тебе, Боже, — вогонь і свинець,
що ринуть на мене крізь браму відкриту
з пекельних небес, несучи рішенець.

Врятуюся тільки до брами. А там
тебе я кусатиму, попеле світу,
лишивши в тобі свій відбиток вікам.

МАГІЧНИЙ МІСЯЦЕВИЙ СХІД

Це вічно так. Одвіку і донині.
В чеканні наслухаю чорну хлань,
та перервавши довгі дні чекань,
нестримно сходить місяць в далечині.

Весь небозвід опівночі в тремтінні,
десь поруч — вежі, скирти, тінь, ріка,
та знявши з краю темряву, тремка
зоря мене стрічає у долині.

У світлі горнім гори ці крихкі.
Богів фортеця із очей дитини
розпалася так легко на шматки,
немов старого шовку білина.
Матеріє свята! Лиш відзвук лине
й до мого слуху ледве долина.

Тудор Аргезі

ПРОКЛЬОНИ

Повзли втікачі, де будяччя, де поле,
Де трави ядучі, де пустки холодні, —
У час, коли місяць, німуючи, коле —
Мов буйвол рогами — прачорні безодні.
Я їхні думки пам'ятаю сьогодні:

Хай стануть подвір'я й квітучі долини
Смердючими купами жовтої глини.
І ваші фортеці, і ваші оселі
Нехай захлинуться в болотній пустелі.
Хай висохне море, хай висохнуть ріки,
Хай сонце, мов свічка, погасне навіки.
Хай овид розтане, хай згарище чорне,
Шурхочучи, ваші дороги огорне.
Хай злива покине цей обшир назавше,
Хай вітер сконає, на землю упавши.
Хай черви жвакують, хай дзьобають ґави
Це падло паскудної вашої слави.
У вашій парчі, у шовках, в оксамиті
Нехай пацюки копошаться неситі,
Нехай розжирілі, слизькі, хижороті
Створіння паскудять на вашому злоті.
Нехай павуки свої струни нечутні
Натягнуть на струнах гітари та лютні.
Проте ще до цього всі муки і болі
Нехай вас катують несквапно, поволі,
Щоб довго не дохли ви, хижі та хитрі,
Й пеклись у важкому, як оцет, повітрі.
Щоб день шкутильгав, наче барка розсохла,
Щоб кожна година здихала й не дохла,
Щоб кожна хвилина, мов хвиля, що суші
Запрагла, крізь ваші котилася душі

Й, безмірна, несла вам безмірне страждання.
Хай мукою стане для вас ремігання.
Гаряча від спраги, хай пелька захланна
Шукає плювка, щоб напиться доп'яна.
Нехай ваш язик — розмачулені шмати —
Намацує світло й не може спіймати,
І перш, ніж назад повернутись до рота,
Хай лиже калюжі, де кров і блювота.
А той виноград, що достиг на спекоті,
Нехай розповзеться вам гноєм у роті.
Хай звалиться небо, хай буря у полі
Шмагає вам спини і голови голі,
Хай вітер швиргає у вас кремінцями,
Хай вихор повсюди женеться за вами.
Коли ви заснете — мерзенні гадюки
Нехай вам обллутають ноги та руки.

Намашений трупе, лиснючий від лою,
Хай сморід повсюди повзе за тобою,
Хай спухне хребет, щоб ходити несила,
Щоб тіло на ношах родина носила.
Нехай до чола приростуть тобі п'яти,
Щоб ти не спромігся ні йти, ні стояти.
Хай кісточка кожна дере тобі шкіру,
Хай серце жене тільки пасоку сіру.
Хай зникне назавше одне твоє око,
А друге, розплющене дико й широко,
Жахне й блискотливе, мов сонячне гало,
Щоб тільки й робило, що світу моргало,
Від люті щоб дихати зовсім не міг ти,
Щоб марив про гору, а мав лише крихти.
Щоб ти онімів, коли звалиться лихо,
Щоб крики твої поверталися тихо.

Коли засинаєш, тендітна тварюко,
У скроні колода нехай тобі грюка.
Розворсана, хай кровоточить печінка.
Хай виє у вусі невпинно і дзвінко.

Нехай тобі в пащі потріскають ікла,
Щоб паща до болю звикала й не звикла,
Щоб пелька твоя нестерпуче смерділа,
Труно, де багноюка гниє перецвіла.
Нехай тобі в лютому, в березні, в серпні
Живіт роз'їдають нариви нестерпні,
Нехай тебе в травні, у липні, у грудні
Гноянки катують, брудні та паскудні.
Нехай тобі, гадино хтива і дика,
Зотліє волосся і висохне пика,
Хай спина згорбатіє болячкувата,
Хай пеклом обернуться будні та свята.
Хай одіж тобі розповзеться на тілі,
Де виразки та пухирі струпішілі.
Хай голови мертві, безносі, потворні
Скрегочуть, ошкіривши щелепи чорні,
Летять за тобою, женуть без упину, —
За страти, за кривди, за кров безневинну...

1931

Хаїм-Нахман Бялік

НА ПОРОЗІ БЕТ-МІДРАШУ

Я знову, рідний храме, став твоїм,
Торкнувшись порохнявого порога.
Ці стіни знов хисткі, неначе дим,
І стеля чорна, і брудна підлога.
Шляхи позаростали і стежки.
Руйновище. Ані плачу, ні свята.
Тремтять у павутинні павуки,
І кричуть у покрівлі воронята.

Здригаються колони на вітрах,
Відламки стін потрощено на прах.

І порохи, і Тори вже нема,
Гниють у бочці плісняві сувої.
У тишині торкається сліпма
Самотній промінь темряви сумної.
О стіни храму, стіни ці святі!
Народу й духу схов у часоплині, —
Чому ви стоїте у німоті,
Розкинувши ці довгі чорні тіні?

Чи Бог пішов навек од цих руїн
І вже до вас не верне більше Він?

Покинуті, похмурі, мовчазні,
Скорботою німою оповиті,
Згадали ви зі мною давні дні
А чи синів, розвіяних по світі?
Питайте, я чекаю запитань
Про всіх синів з далекої долини.
Здолала нас ворожа чорна хлань,
З Ахору я прийшов під рідні стіни, —
Вернувся я, знеславлене дитя, —
Звитяжцям не судилось вороття.

Немов жебрак похилений, стою.
Мій храме, ми спустошені з тобою.
Зруйнованість оплакую свою
Чи плачу над руїною святою?
Твої сини, птахи твої сумні, —
Так тінь майне і у конарах шезне —
Розвіялись вони по чужині,
Покинувши кубло твоє старезне.

Вони помруть, забувши рідний храм,
Чи інша смерть судилася синам?

Мої шляхи — полин і ковила.
Божисту славу втрачено в розстанні.
Вода під саму душу підійшла —
Я відчував ті дотики останні.
Твій прихисток, твоя затишна тінь —
Рятунок мій, — душа моя нетлінна,
І серце досі сповнене стремління,
Дарма, що підгинаються коліна,
Що спорожнілий, став на твій поріг, —
Я Бога спас, і Бог мене зберіг.

Не хочу ні шаленства, ні ганьби,
Відтак любов'ю житиму палкою,
Таж ми неправди лютої раби, —
Вернися, мій жаданий супокою!
Мені не оскверняти Божих див
І права первака не продавати, —
Брехню зневажу, — Бог мені судив
Не левом бути — з вівцями вмирати.
Ні пазурів, ні ікол чотирьох, —
Вся сила — Богу, все життя — то Бог.

Мов яцірці зіщуленій луска —
Для мене духу вічного фортеця.
Далека та хвилина чи близька —
Коли до бою вийти доведеться,
Біля правиці завше буде Бог,
Я битимусь в шаленому пориві,

Нестримно йтиму з Ним до перемог.
Лежать убиті леви злотогриві.

Живло — травинка, висохла й німа, —
Лиш подув Божий — і його нема.

Та не навчився бити мій кулак,
Я сили не віддав питву і блуду —
Я для пісень родився, і відтак
Я, бранець правди, їх співати буду.
В усіх кінцях небес мої пісні,
У горнім горлі кожної істоти, —
І вже простує правда в тишині,
І голосів божистих не збороти.

Ні звуків, ані слів ізвідалік —
Слова божисті лишаться навик.

Моє ім'я зневажив лиходій;
Воно ж без плям перелюбу і крові
На тій межі, останній і святій,
Постане знаком Божої любові.
І знатимуть: відлюдник-мандрівець
Білоголовий брів між лиходії,
Бісівську силу звівши нанівець,
Очистив душі, юрбам дав надії, —
Він тільки й мав, що срібло голови,
Торбину, костур, тихі молитви.

Намете шемів,* не впадеш повік!
Я з купи праху відбудую стіни.
Мій храме, ти у темряві не зник!
Мій храме, ти відродишся з руїни!
Постане для прийдешніх поколінь
Храмина і просторіша, і вища,
Проплеться світло, відтіснивши тінь, —
І Божий дух сійне з-під хмаровища.
Уздрить усе живе: загинув пох,
Зів'яла квітка, та навіки — Бог.

*Шеми — семіти.

З ІДИШ

Мейр Харац

ЯК СТАЄ ТИХО

Гомоном, голосом, колесом в брук,
Колом у голову гуркіт і грюк,
Навіть у тиші, навіть у сні
Сниво шумливе сниться мені,
І нескінченна не спиниться мить —
Колесо котиться, торохкотить,
Вітер вітрилами віття трясє.
З'являється жінка. Жінка несе
Кошик високий на голові.
І вулиці раптом зникають криві,
Жінка іде по високій траві,
Гомони нишкнуть, і ось через мить
Жінка в саду яблуневім стоїть,
Яблука линуть, лежать у траві,
Падають в кошик на голові —
Губиться в шатах нечутна луна,
На сповнений кошик хмаринка злина,
Біла, неначе крило снігове, —
І тиша, і тиша, і тиша пливе...

ТИША

І врешті-решт мені явилась тиша,
Яка щомиті мариласть мені,
Й остання хвиля, та, найгомінкіша,
Вляглась дрімать сумирливо на дні.
Вітрець куняв, вмостившись край дороги,
Блакитна зупинилась височінь —
І раптом настовхнулись мої ноги
Під найтихішим деревом на тінь.
Я скинув черевики й сорочину,
І почало — подібно до ножа —
Гостритись моє око об картину,
Що знов постала — свіжа і чужа.
Я ліг в траву. Між хмари білохвості
Мій погляд попаски у небо геть пішов,
І очі бачили: упавши з високості,
Їх затопили золото і шовк...

СУМНИЙ

Скорботну землю болото вкрило,
І небо зранку ридає хмарне,
І сірий обрій — мов сірі крила,
І хто народився в цей день —
Намарне.
Хай завтра земля зелом зеленіє,
Хай вмиється світ, світанковий і карий,
Та карою день підповзе під вії —
Той перший, де сіра скорбота і хмари.
І буде до скону у смутку він жити
Й сконає у сірій скорботі і тузі
У день, як метелик пригублює квіти
І барви шумлять у ранковому лузі.

МОЇ ПЕРШІ ВІРШІ

І от тепер, опанувавши ноти,
Вслухаюсь я в свій посивілий спів,
Свій голос чую — плетениці слів,
Мов квіти в серпні, жухлі від спекооти.

Серпневі квіти в глечуку навпроти.
Перегортаю роки навісні.
Ті перші вірші — квіти на весні,
Квітневі квіти юности і цноти.

Квітневі квіти. Чисті і ясні,
Незаймано-легкі і безборонні,
Вони пробили землю на осонні.
Ті перші вірші — квіти на весні.

Беру перо. Беруся до роботи.
Крокую віршем. Влад. За кроком крок.
Перо танцює звивистий танок.
Серпневі квіти в глечуку навпроти.

ТОНЕНЬКИЙ СНІГ

З-під снігу тонкого асфальт визира,
Де лід — там політ на льоду.
Молода моя жінка, а мати стара,
А я поміж ними іду.

А жінка моя посковзнеться — і в сміх,
Сміється — як сонце в маю,
А мама все крехче і падає в сніг,
А я поміж ними стою.

Сміється і — смик! — і збива мене з ніг
Жіночка, серце моє.
Підводиться мама, обтрушує сніг
І власти мені не дає.

А жіночка — ніжку, й під носом — земля.
Ой, серце, ой, сонце в маю!
А мама мене піднімає, а я —
Я жінку цілую мою.

З-під снігу тонкого асфальт визира,
Де лід — там політ на льоду.
Молода моя жінка, а мати стара,
А я поміж ними іду.

МОЇ РАДОЩІ

Свої радощі збираю
У новий мішок —
Мов хлопчисько, починаю
Із мішком танок.

Не глузуйте, люди добрі,
Не кажіть: літа...
Хай дощем дощиться обрій,
Хай собі сльота, —

Не шкодуючи підметок,
Кидаюсь в танок,
Повний літер і абеток
На плечі мішок,

Повний свят веселих — літер,
Віршів, — над біду.
Не шкодуйте, не жалійте,
Як під ним впаду.

ПЕРЕД ТИМ, ЯК Я ЛЯГАЮ СПАТИ

Ніч. Гай-гай собі за гаєм зірка впала ниць.
Моя мама відганяє снива од зіниць.

Ті, що в ліжку не наснила, ті, що бачила увіч.
Снива-мари понад хмари линуть линвами у ніч.

Злі картини злої хаші — ті, що сняться силоміць,
Відігнала геть від хати, геть прогнала од зіниць.

Мама серцем і рукою снива світлі і ясні
Відшукала, відібрала, щоб розвісить на стіні.

Та єдина та картина, що застав я у ту ніч,
Знагла зникла з мого зору, з хати вилетіла пріч.

Я заснув. Зірки поснули, і шляхи, і манівці.
Моя мама задрімала коло мене на стільці.

МАЛЮНКИ

На колючому камінні, весь в блакитному промінні —
Очі лагідні і чисті — день в малюнках, як в намисті.

Перший — то, неначе в рамі, селянин стоїть у брамі.
Другий — то припав до гриви юний вершник чорнобривий.

А на третьому малюнку бачим річку, бачим юнку —
Карі очі, ручки білі, — приміря до стану хвилі.

На колючому камінні, весь в блакитному промінні —
Очі лагідні і чисті — день в малюнках, як в намисті.

А четвертий — знов та сама, вже знайома добре, брама,
Там тепера вершник юний, повідці — неначе струни.

А на п'ятім — знову річка, юнка, крапля сяє з личка,
Плаття в вітрі, вітер в платті, світлий день, хмарки крилаті.

Найдивніший, мабуть, шостий — далебі, малюнок простий:
Деся ріка в своєму плині,
Двійко юних у промінні,
Нижний день — блакитний, синій...

В САМІЙ СЕРЕДИНІ

Велике і жовто-гаряче,
Як соняшник,

сонце блука,
І лагідний легіт — неначе
Коханої тепла рука,
Будинки — струнками рядками,
Неначе поезій рядки,
І небо гуде літаками,
І небом гудуть літаки,
Хвилини, години і днини —
На стріли намотує час
Миський велетенський годинник
Із циферблятом анфас,
Джмелі і дроти над містами
Затягують пісню свою,
І де я сьогодні не стану —
В самій середині стою.

КАТУЄ МЕНЕ НЕЗБАГНЕННА ЖАГА

Катує мене незбагненна жага,
Я п'ю і лишаюся спраглим, —
Так серце незнаного співу жада,
Незнаних мелодій прагне.
Вже день пішов десь перепочить,
Вже морок ляга під ноги,
Вже дощ принишк, і вітер мовчить
І мовчки сушить дороги,
І губиться в темряві стомлений крок,
І змовкли дерева жовтневі,
І тихо танцюють свій вічний танок
Зорі у вічному небі.
Ми сидимо, ми шукаємо слів,
Бурмочемо щось пророче,
Бурмочем до ночі, до ранку — та спів
Не хоче з'являться, не хоче.
Десь губиться спраглий і стомлений крок.
Таж я не один в цій осінній оселі, —
Нас безліч, як безліч у небі зірок,
Як безліч піщинок в пустелі, —
Нас безліч, — нехай же не я і не ти —
Хтось третій в цю мокру годину
Хай зможе мелодію ту осягти —
Могутню, незнану, єдину, —
Хай серцем почує нечуваний спів
І нам понесе, і осінньої ночі
Проллються ті звуки громадою злив
На висохлі губи, на плечі, на очі!
Катує мене незбагненна жага,
Я п'ю і лишаюся спраглим, —
Так серце незнаного співу жада,
Незнаних мелодій прагне.

З ГРУЗИНСЬКОЇ

Карло Каладзе

ЗИМА

Збулась погроза вітру: засніжило —
І вже зима коло моїх воріт,
І вороння в саду, де білим-біло,
І це вікно, немов дереворит.

Тут квіти чули голос Інашвілі.
Сандро співав... Про віщо і кому?
Та от — зима. І в ці морози білі
Оселі не покинути йому.

Про що це я?.. Гойдання безупинне —
То лиш дерев рукасті кістяки.
Останній лист на голій гілці гине,
І вітер стугонить віддалеки.

Зима!.. І порятунку вже немає,
І лине лист у сиву далину,
І перехожий раптом відчуває
В холодній млі тривогу неясну.

І я, коли в години світанкові
На гілку сяде чорнокрилий крук,
Дивлюся вслід останньому листкові
В передчутті печалі і розлук.

Той чорний крук мою тривожить думу —
Вікуючи свій довгий кручий вік,
Не знаючи ні радості, ні суму,
Він у моїм саду сидіти звик.

Сандро Інашвілі (1887-1958) — грузинський співак.

Злоокий крук чорніє в заметілі,
Він добре пам'ятає і тепер,
Як над сумним співцем Бараташвілі,
Як над Мерані крила розпростер.

Подібний до жахної поторочі,
Це він летить, неначе тінь бридка,
Він кружеляє, він співає очі
Зарубаного в битві вояка...

В моєму серці він угледів жертву,
Вже дивиться, вимірюючи путь!..
Убить його? Побачать птицю мертву —
Мене ж самого вороном назвуть.

Ну, як тут бути? Все воно дрібниці —
Я знаю від порадників незгірш.
То крук мені накликав сніговиці,
Накаркав лихо, що ввійшло у вірш.

1928

З РОСІЙСЬКОЇ

Олександр Твардовський

■
Є книги — так уже ведеться —
Вони у віку не в тіні.
Цитата звично з них береться,
Коли приходять певні дні.

В бібліотеці і в читальні —
Вже так заведено воно —
Полиці мають персональні,
Немов на пенсії давно.

Пошана публіки всієї, —
Заздалегідь, без суєти
Їм обновляють в ювілеї
Папір, формати і шрифти,

Хтось виправляє передмову
Чи пише нóву, коли встиг.
І от — лежить спокійно знову —
Чи не завидна доля в них.

Без них черга багатотомна —
Стоїть новітніх праць юрма,
Для неї в часу є прийомна, —
Інакше виходу нема,
Встигати треба в цьому віці,
Щоб не згубитись в тісноті...
Та: «Хто останній?» —
Ті, з полиці,
Не запитають у хвості.

Від них нудьгою віє завше,
В них давнина старих наук...
Та опечешся, часе, взявши
Колись одну із них до рук...

І вникнеш раптом, і читати
Почнеш, і пройдеш, далєбі,
Всі ті рядки, що на цитати
Колись висмикував собі.

Нема моєї жадної вини
У тім, що інші не прийшли з війни,
Що в тих полях, які не мають меж,
Вони лишились, не про те ідеться,
Що я їх не зберіг, хоч міг, здається, —
Ні, не про те, та все ж таки, та все ж...

■
Єсть імена і дати, — повні сили
І сутности нетлінної вони.
Ми в буднях перед ними завинили, —
По святах не спокутувать вини.
І славослів'ю їх не заглушити,
Не згасне їхня пам'ять ні на мить.
Вони в нащадках наших будуть жити —
Тих, що за гранню можуть нас лишити.

■
Короткі строки в цьому світі,
На кожну зміну — тільки мить.
Лиш кілька днів кипить у цвіті
Бузок — лиш кілька днів кипить.

Та залишаючи на вітті
Насіння кетяги рясні,
Бузок тоді ще, на весні,
Уже в своїм дрімотнім літі.

І навіть полиск у росі,
Коли ще всі листочки чисті,
Зрідні тій неживій красі,
Що є в вічнозеленім листі.

Він у свою відходить тіль.
Та ще у віршах, повних безом,
Все літо цей бузковий безум
Скипає в розпалі цвітін.

ПІВНІЧНИЙ СХІД

«Хай буде благословен прихід твій — Бич Бога,
якому я служу, і не мені зупиняти тебе».
Слова св. Лю, архієпископа Труаського,
звернені до Аттіли.

Чортівня завила, загуляла
По Росії — мерхне білий світ, —
Рве, шматує сніжні запинала
Зимний, льодовий Північний Схід.

Вітер цей спізнало дике поле,
Тундри, гори, плоскогір'я голе,
Чорний вітер крижаних рівнин
Над помор'ям, над поліссям свище, —
Згарище, погроми, бойовище,
Мідні зорі, полум'я руїн.

Вітер цей — він був нам вірним другом,
В лихолітті стугонів услід —
Сотні літ ми йшли назустріч хугам,
З Півдня йшли ми — на Північний Схід.

Війте, війте, снігові стихії,
Хай гроби вкриває білина.
В цьому вітрі — вся судьба Росії,
Вся судьба, шалена і жахна.
В цьому вітрі — гніт ланців пудових,
Русь Малют, Іванів, Годунових —
Хижаків, опрічників, стрільців,
Лютих білувальників людини —
Чортогону, хвищі, хуртовини —
Царський спадок для більшовиків.

Що мінялось? Клейна і клейноди?
Всюди шаленіє гураган.

У тиранах — вибухи свободи,
В комісарах — приспаний тиран.
Вбить на палю, всипати отрути,
Всупереч природі швиргонуть
Крізь віки майбутніх божевіль —
Знов те саме, знов той самий хміль.

Вчора, нині, завше: горлорізи,
Вовчі морди, машкари, мармизи,
П'яні крики вчаділих тварюк,
Дика праця нишпорки й жандарма,
Зашморги, катівні, ґрати, ярма,
Каторга, шпіцрутени, канчук,
Моторошне сниво муштрування,
Шерегів, парадів, шикування,
Зграї Аракчєєвих, Петрів,
ґатчін і жахливих Петербургів,
Мрії ненажерливих хірургів
І шалені замахи катів,
І розгул звіроти навісної, —
Ще не всі розгорнуто сувої,
Є ще не спогадані кати:
Маячня й страхіття надзвичайок —
Ні Москва, ні Астрахань, ні Яїк
Більшої не знали гіркоти.

Край нам груди, бий, пали війною,
Розбратом, різнею нищівною, —
Сотні літ — назустріч всім вітрам,
Сотні літ — у крижаній пустелі, —
Не дійти і згинуть в хурделі
Чи знайти сплюндрований наш храм. —
Над усе нам — задуми Господні, —
Підемо і приймемо — поклич!
Вихоре полярної Безодні —
Я тебе вітаю, Божий бич!

1920

ЗМІСТ

7 *Юрій Шевельов: У спробі назвати*

ПОЕЗІЇ

- 17 «... ще корба...»
18 Кол Нідрей
19 Пам'яті Павля Целяна
20 «Коли мій спраглий зір...»
21 Ріка
22 *Ab antiquo*
23 *Ab antiquo II*
24 «Пташиний подих...»
25 «В пульсуючі години...»
26 Здалека
27 Еміль-Антуан Бурдель. Велика трагічна маска
Бетговена
28 Крим. Літо
29 «Хвильку прохолоди й супокою...»
30 Тарасові сни
31 Поезія
32 Мить
34 Яр
36 «... з обличчя витирати піт...»
37 «Чумаки пускалися за сіллю...»
38 Сниво
39 «Ні, я ніколи не засну...»
40 Зречення мистця
41 Зимове припущення
42 «Віхола дихала...»
43 Крим. Осінь
44 «Слова мої злітаються до мене...»
45 Хліб 47-го року
46 «... А там пустеля...»

ВІРШІ ПРО ТВАРИНКИ ТА ПРО ВЕСНУ. ПОЕЗІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ

- 49 Бджілка
50 Півні
51 Вуж
52 Про чаплю та їжачка
53 Ведмідь
54 Верблюд
55 Слоненя
56 Весна
57 Три мисливці (за мотивами французьких казок)
58 *Лея Гольдберг: Дивний сад (уривок). Переклад з івриту*

ПЕРЕКЛАДИ

- з ФРАНЦУЗЬКОЇ
61 *Шарль Бодлер: Соби*
62 «Коли з єврейкою потворною на ложе...»
63 Осінній спів
64 Веселий мрець
з НІМЕЦЬКОЇ
65 *Гайнріх Гайне: «Старою дорогою знову іду...»*
66 «Наснилось: дивилась печально зоря...»
67 «Недовго вірив я словам...»
68 *Павль Целян: «Нині це вже не та...»*
69 Роздвійний образ
70 «Ти можеш спокійно...»
71 *Coagula*
72 Кристал
73 «Найбіліший голуб злетів...»
74 «Руки повні годин...»
75 Ти теж говори
з ІТАЛІЙСЬКОЇ
76 *Мікель-Анджель Буонарроті: До Джованні-пістойця*

77 з ЕСПАНСЬКОЇ
Пабльо Неруда: Альберто Рохас Хіменес прилітає

80 з КАТАЛАНСЬКОЇ
Марія Манент: Ранок

81 з УГОРСЬКОЇ
Ендре Аді: Яке б погане не було життя
82 Сум, що не прийшов

83 з РУМУНСЬКОЇ
Лучіян Блага: Пес із Помпеї
84 Магічний місяцевий схід
85 *Тудор Аргезі: Прокльони*

88 з ІВРИТУ
Хаїм-Нахман Бялік: На порозі Бет-Мідрашу

91 з ЇДИШ
Меїр Харац: Як стає тихо
92 Тиша
93 Сумний
94 Мої перші вірші
95 Тоненький сніг
96 Мої радощі
97 Перед тим, як я лягаю спати
98 Малюнки
99 В самій середині
100 Катує мене незбагненна жага

101 з ГРУЗИНСЬКОЇ
Карло Каладзе: Зима

103 з РОСІЙСЬКОЇ
Олександр Твардовський: «Є книги...»
105 «Нема моєї жадної вини...»
106 «Єсть імена і дати...»
107 «Короткі строки в цьому світі...»
108 *Максиміліян Волошин: Північний Схід*